

Ярослав ВОРОНІЖСЬКИЙ,
аспірант Національної академії внутрішніх
справ, старший детектив Національного
антикорупційного бюро України

ІНСТИТУТ ВИЗНАННЯ НЕОБҐРУНТОВАНИМИ АКТИВІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Цивільну конфіскацію поза кримінальним провадженням умовно можна поділити на 4 етапи: 1) збір доказів; 2) замороження та арешт активів; 3) судова фаза, коли збір доказів завершено та направлено на судовий розгляд, на якій суд визначає, чи надано достатньо переконливих доказів та чи дотримувалося верховенство права на першому етапі; 4) конфіскація майна [1; с. 176].

Необхідними доказами у справах про визнання необґрунтованими активів та стягнення їх в дохід держави (далі – ВНА) є, але не виключно:

1. Нормативно-розпорядчі документи щодо призначення на посаду особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – уповноважена особа).

2. Документи, що підтверджують право власності уповноважених осіб або номінальних власників у разі набуття активу уповноваженою особою в порядку, передбаченому п. 2 ч. 8 ст. 290 ЦПК України: договори, заяви про ререєстрацію транспортних засобів, технічні паспорти на об'єкти нерухомого майна, інформація від попередніх власників щодо стану майна.

3. Інформація з Єдиного державного реєстру декларацій, Державного реєстру актів цивільного стану, Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Реєстру права власності на нерухоме майно, Державного реєстру іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Єдиного державного реєстру судових рішень, Єдиного реєстру довіреностей та самі довіреності.

4. Відомості інтегрованої міжвідомчої автоматизованої системи обміну інформацією з питань контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон (АРКАН).

5. Інформація з Комплексної системи відеоспостереження міста Києва «Смарт сіті» та інших можливих міст.

6. Документи та інформація щодо страхування активів, користування житлово-комунальними послугами, електронних перепусток проходу і проїзду до житлових комплексів, у яких знаходяться необґрунтовані активи.

7. Документи та інформація щодо користування іншими об'єктами нерухомого майна у безпосередній близькості до необґрунтованого активу.

8. Рух коштів по рахунках уповноваженої особи, членів його сім'ї та номінальних власників.

9. Документи та інформація щодо направлень поштових відправлень, замовлень послуг товарів та робіт уповноваженою особою, членами його сім'ї та номінальних власників за адресами знаходження

необґрунтованих активів, а також користування такими особами послугами перевезень.

10. Документи та інформація щодо одержання послуг інтернет потоку уповноваженою особою, членами його сім'ї та номінальних власників.

11. Документи та інформація у нотаріусів, що становлять нотаріальну таємницю, у тому числі щодо укладених договорів та правочинів стосовно активів.

12. Інформація операторів телекомунікаційних послуг щодо з'єднань абонентських номерів уповноваженої особи, членів його сім'ї та номінальних власників із зазначенням дати і часу, типу з'єднань (у т.ч. вхідні та вихідні дзвінки, з'єднання нульової тривалості («0» секунд – неприйняті виклики), переадресація й т.д.), їх тривалості, маршрутів передавання, SMS, MMS, надання послуг всесвітньої системи загального доступу Інтернет (GPRS-трафік, 3G-трафік), із зазначенням виділених IP-адрес, що використовувались вказаним абонентським номером, ідентифікаторів IMSI та IMEI їх мобільних терміналів;

13. Одержання пояснень від осіб за їх згодою для визначення майбутнього виклику їх у якості свідків.

Слід зазначити, що у період з 24.02.2022, моменту повномасштабного вторгнення російських окупаційних військ (далі – ров) в Україну та орієнтовно до травня 2022 року (навіть після повного звільнення від ров та відсутність бойових дій на території м. Києва та Київської області) можливість збору інформації з реєстрів, до яких Національне антикорупційне бюро України має доступ, було обмежено, що дещо сповільнило збір можливих доказів необґрунтованості активів.

На сьогодні подано п'ять позовів про ВНА та стягнення їх в дохід держави:

1. У справі № 991/1786/22 ухвалено рішення про стягнення в дохід держави 2300800 грн та 35481,42 доларів США, що не набрало законної сили [2].

2. У справі № 991/2396/22 постановлено ухвалу про закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду [3].

3. У справі № 991/366/22 [4] винесено рішення суду першої інстанції про ВНА та стягнення 3 621 326 (три мільйони шістьсот двадцять одну тисячу триста двадцять шість) грн в дохід держави, що не набрало законної сили. За апеляційною скаргою прокурора відкрито апеляційне провадження [5].

4. У справі № 991/3401/21 [6; 7; 8] позов задоволено у повному обсязі (наявна остаточна постанова Верховного Суду), визнано необґрунтованими активи та стягнуто грошові кошти в розмірі 1 252 236 (один мільйон двісті п'ятдесят дві тисячі двісті тридцять шість) грн.

5. У справі № 991/3608/21 [9; 10; 11] у задоволенні позову відмовлено (наявна ухвала Верховного Суду про повернення касаційної скарги Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Офісу Генерального прокурора). Основною підставою для відмови у задоволенні позову було те, що активи набуто за кошти, сплачені до набрання чинності Законом

України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів» від 31.10.2019 № 263-IX [12].

При цьому після початку неспровокованої агресії РОВ лише у справах № 991/1786/22 [2] та № 991/366/22 [4] винесено рішення.

В умовах воєнного стану учасниками цивільних справ частіше використовується право на проведення засідань в режимі відеоконференції, передбачене ч. 1 ст. 212 ЦПК України [13].

У справі № 991/366/22 проведено такі засідання в режимі відеоконференції 12 квітня 2022 року [14], 10 травня 2022 року [15], 19 травня 2022 року [16; 17], у справі № 991/1786/22 – 05 вересня 2022 року [18].

Слід звернути клопотання представника Позивача у цій справі про постановлення окремої ухвали щодо презентації прокурора, у якій на думку представника містились зневажливі фрази на адресу Відповідача: «необґрунтовані активи служителя Феміди», «Порядний» служитель Феміди», «На перший погляд «порядний» служитель Феміди голова Васильківського міськрайонного суду Київської області», у задоволенні якого було відмовлено [19].

Незважаючи на воєнний стан, у період воєнного стану у справі № 991/366/22 постановлено рішення, у якому вперше сформульовано визначення «набуття за дорученням» та дефініції «дії тотожні за змістом праву розпорядження» [4]. Слід звернути увагу, що зазначені критерії аналогічні і для доказування у діях особи ознак кримінального правопорушення «Незаконне збагачення», передбаченого ст. 368-5 КК України [20].

У літературі держав з високим рівнем сприйняття корупції сформовано позицію про те, що цивільна конфіскація є одним з ефективних механізмів превенції корупції [21; 22].

З урахуванням дефіциту державного бюджету за січень–червень 2022 року в сумі 405.2 млрд грн [23], більш системне використання механізму ВНА може бути ефективним джерелом наповнення державного бюджету України, як у період воєнного стану, так і після нього.

Список використаних джерел

1. Asset Recovery Fundamentals / INT’L CTR. FOR ASSET RECOVERY. URL: <https://cso.assetrecovery.org/guide/background> Mat Tromme. Waging war against corruption in developing countries: how asset recovery can be compliant with the rule of law (2019). Duke Journal of Comparative and International Law. P. 176.

2. Рішення Вищого антикорупційного суду від 05 вересня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106142336>.

3. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 07 вересня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106100095>.

4. Рішення Вищого антикорупційного суду від 13 липня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105252483>.

5. Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 22 серпня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105828861>.
6. Рішення Вищого антикорупційного суду від 13.08.2021. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99048069>.
7. Постанова Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 27.10.2021. – URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100633317>.
8. Постанова Верховного Суду від 27.04.2022 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104165182>.
9. Рішення Вищого антикорупційного суду від 21.10.2021. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100759781>.
10. Постанова Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 18.02.2022. – URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103409341>.
11. Ухвала Верховного суду від 15.06.2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104827715>.
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів: Закон України від 31.10.2019 № 263-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-20#Text>.
13. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20220807>.
14. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 01 квітня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103863995>.
15. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 10 травня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104230482>.
16. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 16 травня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104326547>.
17. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 19 травня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104390113>.
18. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 02 вересня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106032296>.
19. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 27 травня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104526896>.
20. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3649>.
21. Rui, Jon Petter, and Ulrich Sieber. Non-conviction-based confiscation in Europe: possibilities and limitations on rules enabling confiscation without a criminal conviction. Duncker & Humblot, 2015, 310 p.
22. CHAPTER 5 | ASSET RECOVERY AND MUTUAL LEGAL ASSISTANCE. – URL: https://dspace.library.uvic.ca/bitstream/handle/1828/9253/Ch.%2005_April2018_web.pdf?sequence=6&isAllowed=y.
23. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/u_chervni_2022_roku_do_zagalnogo_fondu_derzhavnogo_biudzhetu_nadiishlo_973_mlrd_griven-3509.